

Relationer mellem fagdidaktik og basisfag
i perspektivet af
en sammenlignende fagdidaktik
Oplæg: DUN-konference. 11-12. maj 2010, CBS

Frede V. Nielsen

DPU. Institut for Didaktik. 11.05.2010

fvn@dpu.dk

Sammenlignende fagdidaktiks objektfelt

- Distinktion mellem
- (A) Det analytiske objektfelt
- (B) Det empiriske objektfelt

A: Det analytiske objektfelt

Oversigt

- Sammenligning over fag. Didaktiske perspektiver på betingelse af eller med henblik på
 - Aktørdimensionen
 - Virkelighedsdimensionen
 - Institutionsdimensionen
 - Den curriculære dimension
 - Den historiske dimension
 - Den geografiske og kulturelle dimension
 - Dimensionernes indbyrdes forhold
 - Sammenfattende model

Sammenligning over fag

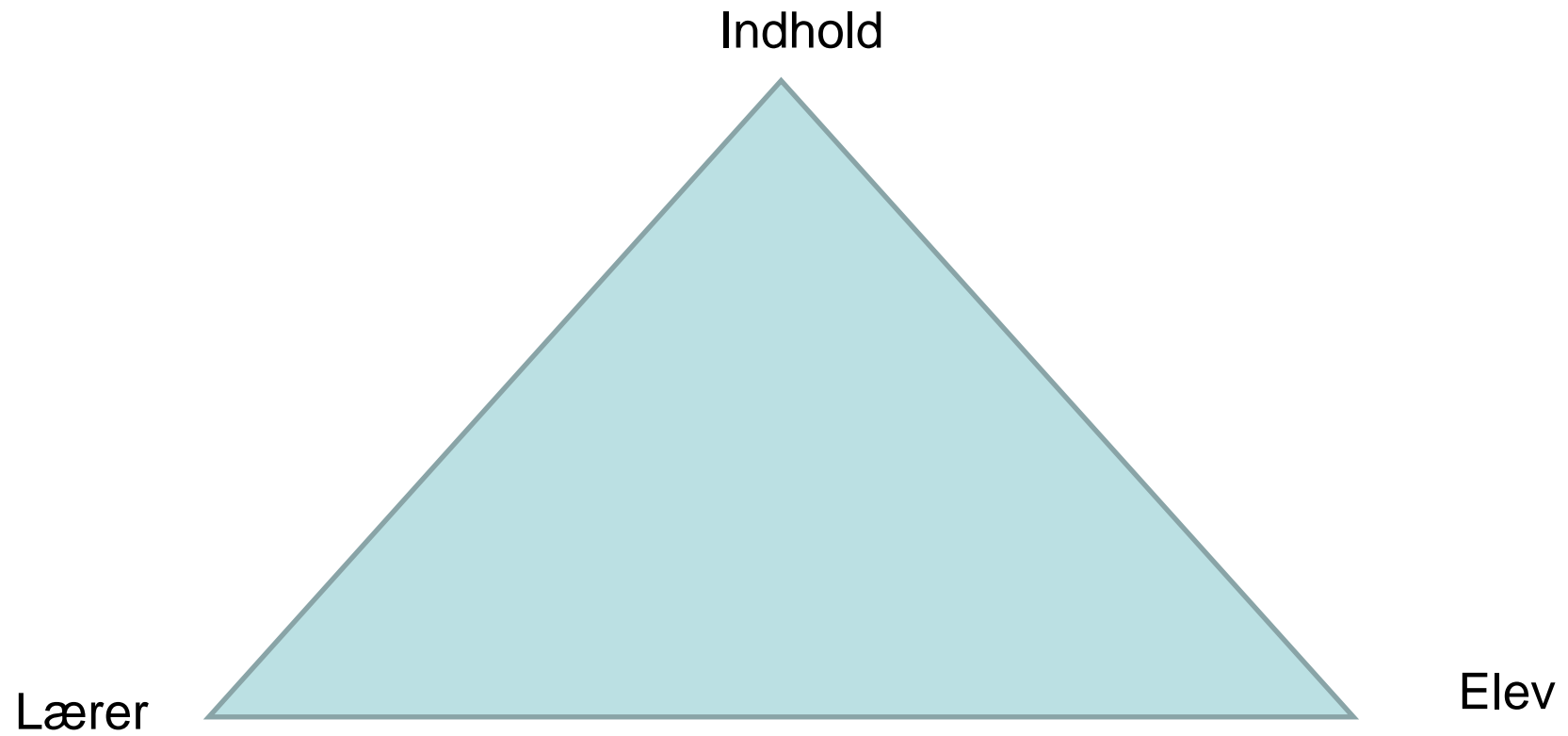
Didaktiske perspektiver (jf. fx læreteoretisk didaktik og didaktiske relationsmodeller):

- *Basisfagets* karakter, dets videns- og metodeformer, substantivisk og syntaktisk struktur.
- *Undervisnings-/uddannelsesfagets* begrundelse, legitimation, formål.
- Dets mål og indhold, herunder faglige aktivitetsformer som indhold.
- Undervisnings- og læringsmetoder, tilrettelæggelse.
- Læremidler og medier.
- Organisation.
- Progression, sekvensering
- Kommunikationsform
- m.m.

Aktørdimensionen

- Interne aktører: personer direkte involveret i undervisning, især elever/studerende, lærere
- Eksterne aktører: læreplansforfattere, ledere, beslutningstagere, myndighedspersoner, politikere, forskere, forældre, m.fl.

Den didaktiske trekant

Virkelighedsdimensionen

- (a) Den intenderede virkelighed
 - (b) Den af nogen oplevede, opfattede virkelighed (især interne aktører: elever/studerende og lærere)
 - (c) Den af forskeren iagttagne, observerede virkelighed
 - (d) Den mulige (potentielle) virkelighed
- Evt.:
- (e) Den reflekterede virkelighed

Institutionsdimensionen

Faglige væsentlighedskriterier: Kriterier for bestemmelse af et fags kernefaglighed ud fra forskellige institutionelle perspektiver (Problem: Sammenhæng eller fragmentering)

BASISFAGLIG VÆSENTLIGHED

- videnskabsfag
- kunsthøgskole
- håndværksfag

UDDANNELSESFAGLIG VÆSENTLIGHED

- Læreruddannelse
 - på lærerseminarium
 - på universitet
 - på faglig højskole (fx musikkonservatorium)
- Faglig uddannelse (fx musikeruddannelse)
- Anden faglig uddannelse (fx musikforsker, musikbibliotekar)

(ALMENT) UNDERVISNINGSFAGLIG VÆSENTLIGHED

- Skolefaget
 - i folkeskole, grundskole
 - i gymnasium, videregående skole
- Fritidsundervisningsfaget
 - i musikskole, i idrætsforening
 - på MGK (konservatorieforbereende kursus), i talentskole

LÆRERPROFESSIONEN, "LÆRERFAGLIG" VÆSENTLIGHED

- i folkeskolen, grundskolen
- (i gymnasiet)
- (i musikskolen)

Den curriculære dimension

- En undervisnings eller uddannelses forløbsmæssige dimension i et tidsperspektiv af kortere eller længere varighed, herunder stadier i forløbet og sammenligning herimellem.
- Ex kort tidsperspektiv: Forløbet over et undervisningsår, herunder progression og sekvensering af fagligt indhold.
- Ex mellemlangt tidsperspektiv: Undervisning i et fag over grundskoleforløbet eller i gymnasiet.
- Ex langt tidsperspektiv: Overgange i uddannelsesforløb. Forholdet mellem folkeskole og gymnasium. Forholdet mellem skole og videre uddannelse eller skole og erhverv.

Den historiske dimension

Forhold som de

- Historisk er forekommet
 - Aktuelt forekommer
 - Fremover kan/vil blive.
-
- I en videre betydning: Historisk impliceret, historicitet

Geografisk og kulturel dimension

- Jf. traditionel forståelse af "komparativ pædagogik"
- Sammenligning over lande og kulturer
- Internationalt perspektiv
- På betingelse af givne fag, sammenligning mellem fag

Dimensionernes integration og indbyrdes ordningsforhold

- Interrelation mellem de enkelte dimensioner
- Ved sammenligning af fag har en eller flere dimensioner betingende og afgrænsende funktion
- En dimension kan have primær eller sekundær funktion i forhold til andre dimensioner (Fx ... i folkeskolen/=institution på betingelse af elevers oplevelse/=aktør+virkelighed i 5. klasse/=curriculært ...)
- En dimension kan udgøre det primære studieobjekt (Fx: forholdet/overgang mellem folkeskole og gymnasium på betingelse af faget matematik eller på betingelse af sammenligning af danskfaglig og fremmedsproglig kompetence)
- Flydende grænser for sammenlignende fagdidaktik og også for fagdidaktik
- Men der er og bør være grænser

Geografisk kulturel dimension

Historisk dimension

Curriculær dimension

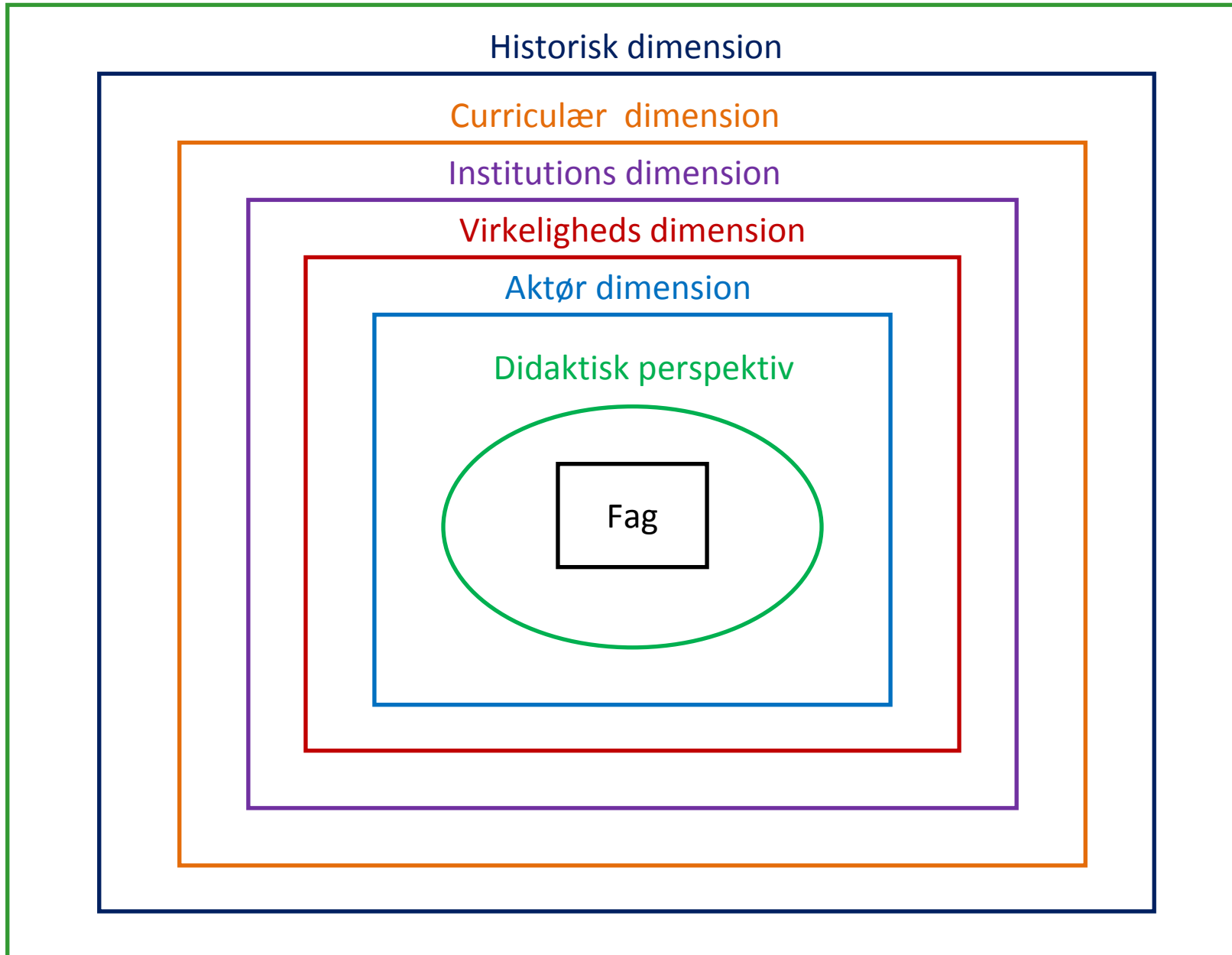
Institutions dimension

Virkeligheds dimension

Aktør dimension

Didaktisk perspektiv

Fag

B: Det empiriske objektfelt

Oversigt

Typer af konkrete undersøgelsesobjekter (kilder til at opnå viden), der kan åbne vejen ind i det analytiske objektfelt.

- (a) Tekster, dokumenter
- (b) Ikke-tekstlige artikulationsformer, adfærd
- (c) Fysiske fænomener
- (d) Egen reflekterende forestilling

Sammenfattende model: kombination af det analytiske og det empiriske objektfelt

Tekster, dokumenter som empirisk objekt

(a) Verbale tekster (skriftsproglige)

(b) Ikke-verbale tekster

- audiografiske, fx musikalske (notation af noget auditivt)

- ikonografiske (notation af noget visuelt, billedliggjort notation)

- koreografiske (notation af noget kropsligt bevægelsesmæssigt)

- NB: ingen formaliserede notationsformer for lugt (olfaktografiske), smag ("gustografiske") og følelse/berøring (sensografiske).

(c) Multimediale, multigrafiske (som kan omfatte både noget skriftsprogligt og noget ikke-verbalt)

Adfærd, ikke-tekstlige artikulatonsformer som empirisk objekt

- (a) Verbal-sproglig (talt sprog)
- (b) Ikke-verbale
 - musikalske, lydlige
 - ikoniske, billedlige
 - kinæstetiske, bevægelsesmæssige
- (c) Kombinationsformer (multimediale)

Fysiske genstande som empirisk objekt

- Fx:
- undervisningsmidler (fysiske aspekter)
- lokaler, lokaleindretning, lokaleudstyr
- bygninger, arkitektur
- musikinstrumenter
- laboratorieudstyr
- læreres påklædning
- etc.
- etc.

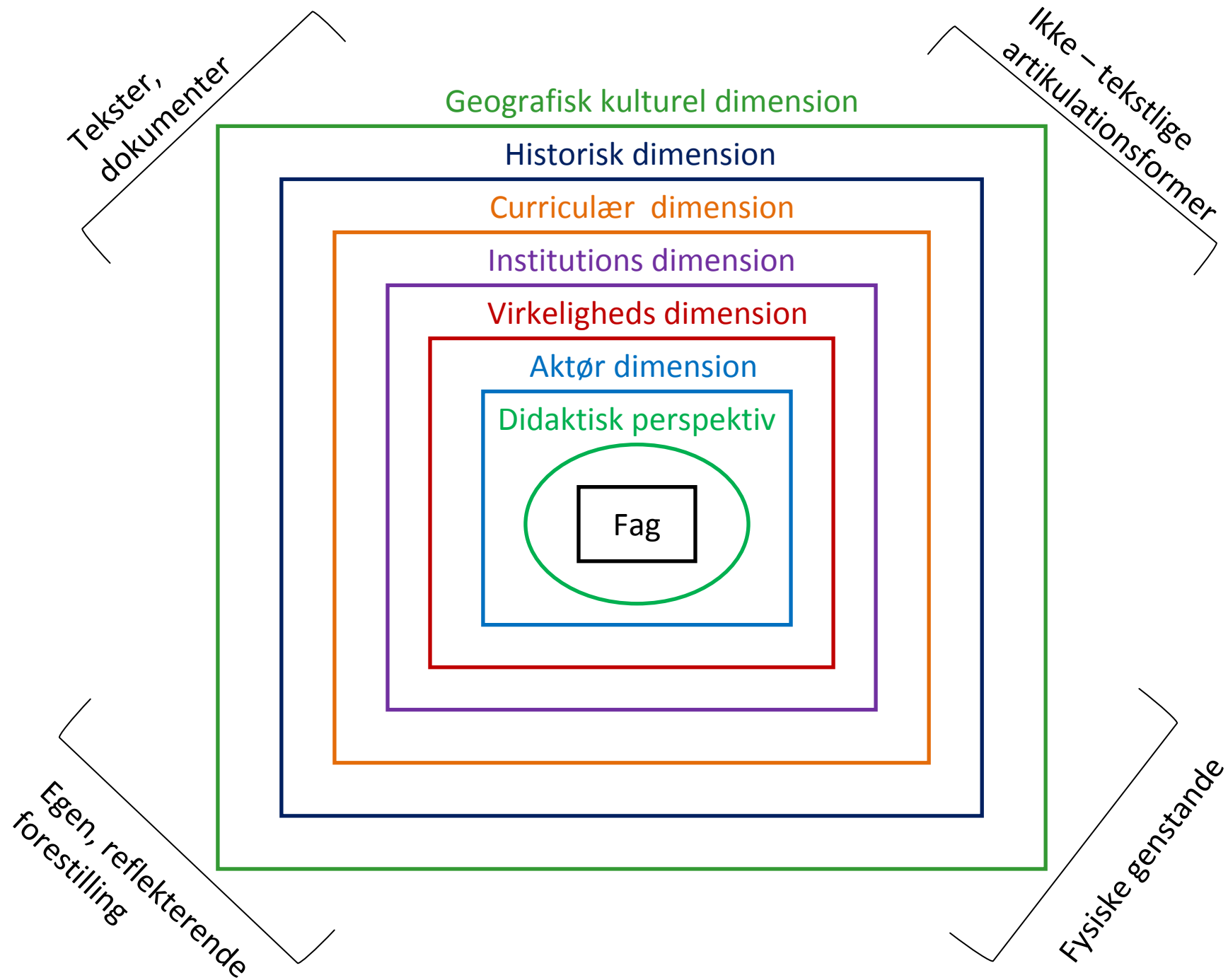
Egen reflekterende forestilling som empirisk objekt

Didaktik som refleksionsvidenskab (didaktologi). USA:

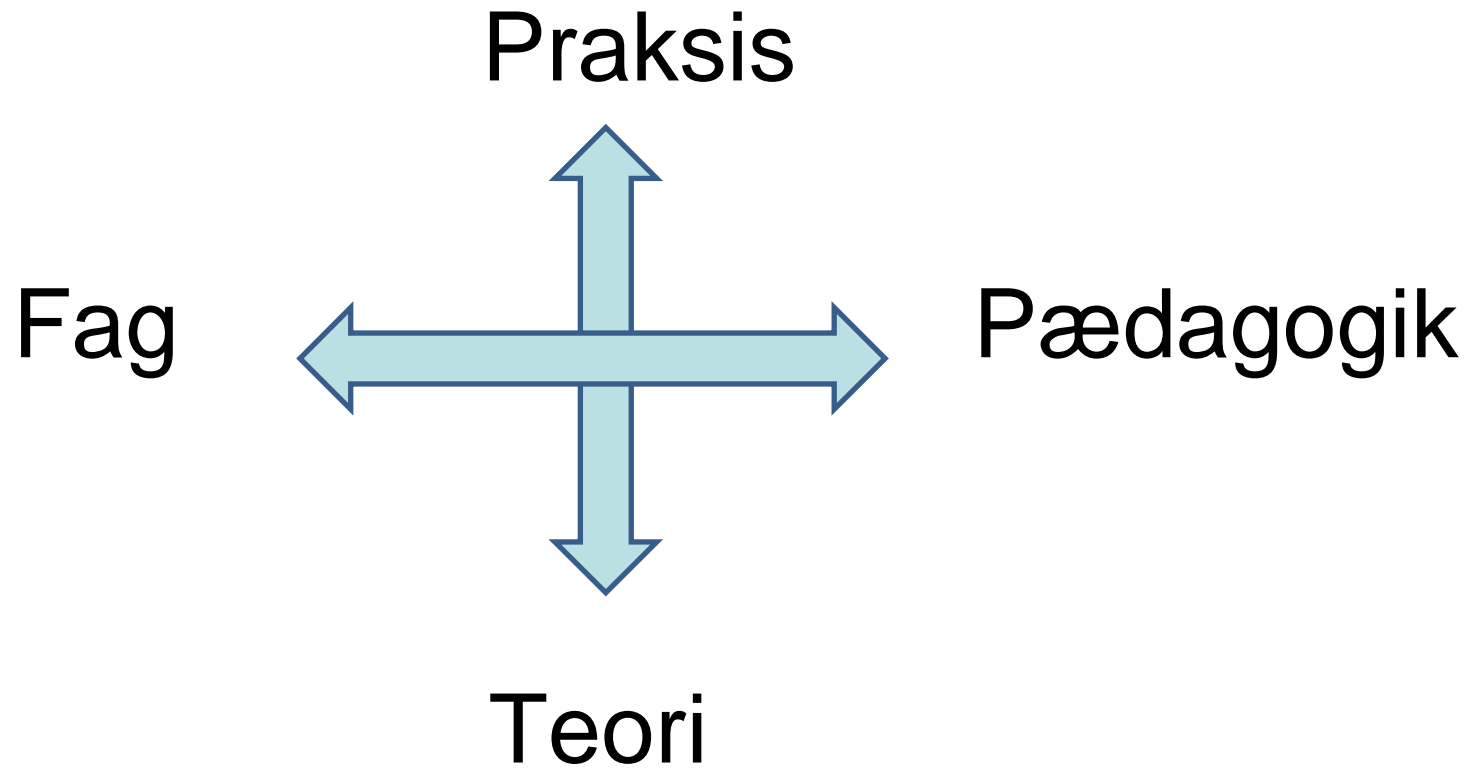
Philosophy

Nogle stikord:

- Holistisk præg
- Erfaringsbaseret
- Filosofisk præg
- Kvalitativt orienteret
- Didaktik om og for praksis (Klafki), teori/praksis symbiose
- Begrebsanalyse
- Introspektion ("skådning af en indre objekt", Molander)
- Empiri (1) – Empiri (2) – Empiri (3). Det væsentlige/egentlige bag det umiddelbart fremtrædende

Fagdidaktik i et dobbelt spændingsfelt

Grundlæggende forhold mellem fag og didaktik

- "Nedsivning" (tysk: "Abbild-Didaktik")
- "Non-relation" (uden om det faglige i disciplineret forstand)
- "Relationsfelt"

Fagdidaktik som relationsfelt

”Enkeltvidenskaberne udvikler ikke i sig selv tilstrækkelige udvælgelseskriterier, selv om didaktiske beslutninger naturligvis ikke kan træffes uden hensyn til de videnskaber, de refererer til. Fagdidaktikker må som selvstændige videnskabelige discipliner udvikles i grænseområdet eller bedre: i relationsfeltet mellem pædagogiske videnskaber og fagvidenskaber, henholdsvis mellem den almene didaktik og fagvidenskaberne” (Klafki 1985: 36 f, jvf. Nielsen 1998: 32).

Fagdidaktik som relationsfelt mellem fag og pædagogik

NB: Fagsyn 1, 2 og 3 griber ind i hinanden, dvs. de er interrelaterede, især [(1 <-> 2) <-> 3]

NATURA: den "virkelighed" som kunsten evt. udtrykker/afspejler (vores ydre og indre virkelighed)

Relationen implicerer FAGSYN (1): Kunstsyn, kunstfilosofi, æstetik.
Musiksyn

ARS: (Fænomen, aktivitet): den kunst-virkelighed som erkendelse og dannelse rettes mod. NB: Kunsten selv om "natur", "virkelighed" = genstand, fænomen

Relationen implicerer FAGSYN (2): Videnskabssyn,
kunstvidenskab.

SCIENTIA: det fagunivers som retter sig mod denne virkelighed og konstituerer disciplineret forståelse heraf.

Relationen implicerer FAGSYN (3): Didaktikopfattelse, pædagogik

DIDACTICA: den didaktik som baserer sig på dette fagunivers